

บทที่ 4

ปัญหาในการแปลวรรณกรรมสำหรับเด็ก (2)

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการแปลวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น นอกจากจะมีทางด้านภาษา ที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 แล้วนั้น ยังมีปัญหาทางด้านวัฒนธรรมซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทนี้ต่อไป

วรรณกรรมย่อมสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ค่านิยมของคนในสังคมนั้นๆ คนที่อยู่ในสังคมที่มีสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศที่แตกต่างกัน ย่อมมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น การที่คนที่อยู่ในสังคมหนึ่ง จะถ่ายทอดวรรณกรรมที่เกี่ยวกับอีกสังคมหนึ่ง ย่อมประสบปัญหาในเรื่องการถ่ายทอดเพื่อให้ผู้อ่านในอีกสังคมหนึ่งเข้าใจ อีกทั้งยังจะต้องรักษาเนื้อหาสาระ ตลอดจนน้ำเสียงและอารมณ์ของต้นฉบับเดิมไว้ให้ครบถ้วน ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการแปล

การวิเคราะห์และถ่ายทอดความหมายของคำทางวัฒนธรรม

คำในภาษาหนึ่ง อาจมีความหมายอ้างอิง (referential meaning) ถึงมโนคติ (concept) หนึ่งในสังคมนั้นๆ เช่นคำว่า dinner ในภาษาอังกฤษหมายถึงอาหารมื้อหลัก ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นตอนเย็น เราจึงมักแปลว่า อาหารเย็น หรือข้าวเย็นในภาษาพูด ทั้งๆที่อาจมีข้าวเลย์ก็ได้ ในชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ข้าวเป็นอาหารหลัก ในขณะที่อาหารหลักของชาวตะวันตกคือขนมปัง ในภาษาอังกฤษจึงมีสำนวนที่เกี่ยวข้องกับขนมปัง (bread) มาก เช่น

- He earns his **bread** as a singer.
- I needed some **bread** so I worked as a waiter.

ในประโยคทั้งสองนี้ bread ความหมายถึง money

-He has little money to spend on his bread.

ในประโยคนี้ bread หมายถึง อาหารที่หล่อเลี้ยงชีวิต

- Gardening is my **bread and butter**.

- I don't write just for fun. It's my **bread and butter**.

สำนวน bread and butter ในสองประโยคนี้มีความหมายว่า how I earn enough money to live คือทำมาหาเลี้ยงชีพ

- Jack is the **bread-winner** in his family.

คำ bread-winner หมายถึง ผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัว

- Health and education are the sort of bread and butter issues that people vote on.

ประโยคนี้สำนวน bread and butter หมายถึง ความคิดหรือปัญหาพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ความเป็นอยู่ของคน

การวิเคราะห์และถ่ายทอดความหมายของประโยคเปรียบเทียบ

บางครั้งผู้เขียนใช้วิธีการเขียนแบบเปรียบเทียบที่เรียกว่าอุปมาอุปไมยในการอธิบายข้อความหรือประสบการณ์บางอย่างเพื่อให้มีความหมายแจ่มชัด

1. ประโยคเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมย นั้น ภาษาอังกฤษเรียกว่า simile มักมีคำเชื่อม เช่น like, as ซึ่งมีความหมายว่า เหมือน ปานประหนึ่งว่า ดุจอุปมา เป็นต้น เช่น

- My love is like a red, red rose.

ความรักของเขนเหมือนดังดอกกุหลาบสีแดง

- Two black speakers, large as coffins, stood upright in the corner.

มีลำโพงสีดำสองตัว ขนาดใหญ่ราวกับหีบศพ ตั้งอยู่ที่มุมห้อง

ประโยคนี้ผู้อ่านคนไทยอาจไม่เข้าใจว่าทำไมต้องเปรียบเทียบลำโพงกับหีบศพ แต่ถ้าเรามีความรู้เรื่องวัฒนธรรมของชาวตะวันตก เราจะเข้าใจได้ทันทีว่าหีบศพของชาวคริสต์นั้นเป็นหีบขนาดใหญ่สีดำ ดังนั้นลำโพงสีดำสองตัวขนาดใหญ่จึงมีลักษณะเหมือนหีบศพของชาวคริสต์ ซึ่งต่างจากหีบศพในสังคมและวัฒนธรรมของคนไทย

2. ประโยคเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า metaphor การเปรียบเทียบแบบนี้ ไม่มีการใช้คำว่า like หรือ as แต่จะใช้คำนั้นๆ ลงไปในการเปรียบเทียบเลย โดยมีใช้ความหมายปกติที่ใช้กันทั่วไป แต่ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่าใช้ในความหมายเปรียบเทียบ เช่น

- Please don't take my sunshine away.
(จากเนื้อเพลง You Are My Sunshine)

คำ sunshine ในประโยคนี้ มิได้หมายถึงแสงอาทิตย์จริงๆ แต่ใช้ในการเปรียบเทียบเรียกหญิงคนรักว่าทำให้ชีวิตของเขาสว่างไสวมีชีวิตชีวาเหมือนกับแสงอาทิตย์ที่ให้ความสว่างแก่โลก

1. ในภาษาไทยมีการใช้คำเปรียบเทียบแบบนี้น้อยกว่าภาษาอังกฤษ ดังนั้นในการแปลจึงต้องวิเคราะห์ความหมายให้ดี และถ่ายทอดเป็นภาษาไทยที่สละสลวยและเข้าใจได้ โดยที่อาจจะไม่ใช้การแปลแบบตรงตัว ตัวอย่างเช่น

“Why don't you eat Jon, you're bone and features!”

“ทำไมเจ้าถึงไม่กินอะไรเลย จอน เจ้าผอมจนเหลือแต่ขนและกระดูกแล้ว”

(จาก Jonathan Livingston Seagull โดย
Richard Bach แปลโดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช)

2. การแปลคำเปรียบเทียบในภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยถ้าในกรณีที่คำเปรียบเทียบนั้นใช้กันอย่างแพร่หลายจนกลายเป็นสำนวนของภาษา และมีความหมายที่ตรงกันกับคำเปรียบเทียบในภาษาไทย หรือถ้าในกรณีที่การเปรียบเทียบนั้นไกลตัวผู้อ่านก็ให้ใช้การเปรียบเทียบตามสำนวนภาษาไทยที่สามารถเทียบเคียงกันได้ เช่น

- I have one leg in the grave.

ผมก็เป็นไม้ใกล้ฝั่งแล้ว

- The darkness had the quality of cloth.

ความมืดเหมือนม่านดำ

- He elbowed his way into a foreign language.

เขาฟันฝ่าความยากเย็นจนรู้ภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่ง

- John is the black sheep of the family and everybody thinks that he will be disinherited.

จอห์นเป็นลูกนอกคอกของครอบครัวและใครๆก็คิดกันว่าเขาจะถูกตัดจาก
กองมรดก

การใช้คำทับศัพท์

ปัญหาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของผู้แปลคือ การที่จะต้องแปลคำที่ไม่มีในภาษาไทย คำภาษาอังกฤษในวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวตะวันตก เช่น คำว่า apartment , penthouse , condominium , ice cream การที่จะใช้วิธีอธิบายคำเหล่านี้ ก็จะทำให้เยิ่นเย้อ และเสียรสชาติของภาษา จึงจำเป็นต้องทับศัพท์ลงไปเลย

ปัจจุบัน การใช้คำทับศัพท์ดูจะเป็นเรื่องปกติในภาษาไทย ทั้งๆที่บางคำก็มีคำไทยที่ใช้ได้ ราชบัณฑิตยสถานจึงได้จัดทำหนังสือ ศัพท์ต่างประเทศที่ใช้คำไทยแทนได้ ผู้แปลจึงควรมีไว้เพื่อเป็นคู่มือสำหรับตรวจสอบ ก่อนที่จะใช้คำทับศัพท์

ตัวอย่างคำศัพท์ต่างประเทศที่ใช้คำไทยแทนได้

abnormal ควรใช้ ผิดปกติ , วิปลาส , พิลึก , ประหลาด

bodyguard ควรใช้ ผู้คุ้มกัน , องครักษ์

care ควรใช้ สนใจ , ใส่ใจ

deadline ควรใช้ เส้นตาย , หมดเขต

enjoy ควรใช้ ชอบ , ชอบใจ , สนุก

fast food	ควรใช้	อาหารจานด่วน
guilty	ควรใช้	รู้สึกผิด , ละอาย , สำนึกผิด
hall	ควรใช้	ห้องโถง
idea	ควรใช้	ความเห็น , ความคิด
jackpot	ควรใช้	รางวัลใหญ่
keyword	ควรใช้	คำสำคัญ
landing	ควรใช้	แตะพื้น , ถึงพื้น
mascot	ควรใช้	สัญลักษณ์นำโชค
no-name	ควรใช้	ไม่มีคนรู้จัก , ไม่มีชื่อเสียง
over	ควรใช้	เกินจริง , เกินพอดี
promote	ควรใช้	เลื่อนตำแหน่ง , ส่งเสริมการขาย
routine	ควรใช้	จำเจ
survey	ควรใช้	สำรวจ
take care	ควรใช้	เอาใจใส่ , ดูแล
underwear	ควรใช้	ชุดชั้นใน
vacation	ควรใช้	หยุดพักผ่อน

การแปลคำอุทานในบทสนทนา

คำอุทาน (Interjection) เป็นคำที่ใช้แสดงอารมณ์ของผู้พูด เช่น ตกใจ ประหลาดใจ กลัว โกรธ หรือเจ็บปวด บางครั้งมักจะตามหลังด้วยเครื่องหมายอัศเจรีย์(!) ในแต่ละชาติแต่ละภาษาก็มีคำอุทานต่าง ๆ กัน ผู้แปลจึงควรมีความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมของภาษาด้วย เพื่อจะได้ไม่แปลผิด และหากมีคำที่ไม่สุภาพ ผู้แปลก็พึงหลีกเลี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการแปลวรรณกรรมสำหรับเด็ก

ตัวอย่างคำอุทานและความหมาย

- Good heavens! แสดงความประหลาดใจ
- Oh! แสดงความประหลาดใจ กลัว

- Oh oh แสดงการตกใจหรือประหลาดใจ เช่น Oh, oh here he is. I didn't expect that he would come at all. โอ๊ยโย้ เขาอยู่นั่นไง ฉันไม่นึกเลยว่าเขาจะมา
- Ah, แสดงความประหลาดใจ สงสาร เจ็บปวด สนุกสนาน ไม่ชอบ เช่น Ah, there you are! อ้าว เธออยู่ที่นั่นเอง
- Aha แสดงความประหลาดใจ พอใจ ดีใจที่ค้นพบ เช่น Aha, so it's you hiding there! นั่นแน่ะ เธอซ่อนอยู่ตรงนั้นเอง
- Alas! แสดงความเศร้าใจ ละอายใจ หรือ กลัว เช่น Alas! He is dead . พุทโธ้ เขาตายเสียแล้ว
- Oh Lord! แสดงความหงุดหงิด กังวล เช่น Oh Lord, I forgot it. ดายจริง ฉันลืมไปแล้ว
- Ouch! แสดงความเจ็บปวดอย่างทันทีทันใด เช่น Ouch! You hit my finger. โอ๊ย เธอทับนิ้วฉัน
- Oops หรือ Whoops แสดงความตกใจเมื่อทำของหล่น หรือเมื่อทำผิด เช่น Oops! I nearly drop my cup of tea! ว้าย ฉันเกือบจะทำถ้วยกาแฟตกแล้วซี
- There! แสดงความพึงพอใจ ชัยชนะ การให้กำลังใจ การเห็นอกเห็นใจ เช่น There! Do you feel better now? เป็นไงบ้างรู้สึกดีขึ้นบ้างไหม
There! I told you I was right. นั่นไง ฉันบอกเธอแล้วไงว่าฉันถูก
There, there. Stop crying. โอ้ โอ้ อย่าร้องนะ เจ็บขะ
- um แสดงการลังเล คิดไม่ัยังออกว่าจะพูดอะไร เช่น And then he...um...just seemed to...um...disappear!
แล้วเขาก็ เอ่อ เอ่อ หะ...หาย...ปะ...ปะ...ไป
- Hey! แสดงการประหลาดใจ รำคาญ หรือการร้องเรียก เช่น Hey! What are you doing with my car? เฮ้ย นั่นคุณมาทำอะไรกับรถของผม
- Hurray หรือ Hooray แสดงการยินดี ดีใจ ตรงกับคำว่า ไชโย
- Great แสดงความพอใจ ตรงกับคำว่า ยอด เยี่ยม
- Yippee แสดงความดีใจ ความสุข ความสำเร็จ ตรงกับคำว่า ไชโย

- Wow! แสดงความประหลาดใจ ชื่นชม หรือดีใจมากๆ เช่น
Wow! What a fantastic dress! โอ้โฮ ชุดนี้ช่างสวยอะไรอย่างนี้
- Ugh แสดงการรังเกียจ ตรงกับคำว่า อี๊ยย

การแปลเสียงต่าง ๆ

เสียงต่าง ๆ จากต้นฉบับภาษาอังกฤษ เป็นเสียงที่ผู้เขียนเขียนตามที่มีการพูดหรือใช้กันในสังคมของผู้ใช้ภาษาอังกฤษ เมื่อนำมาแปลเป็นภาษาไทยผู้แปลต้องพยายามแปลให้ตรงตามเสียงที่ใช้กันในสังคมและวัฒนธรรมไทย

1. เสียงสัตว์ร้อง นิทานสำหรับเด็ก หรือเทพนิยาย มักมีตัวละครเป็นสัตว์ และพูดได้เหมือนคน เสียงสัตว์ร้องจึงเป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่ผู้แปลพบ ในการแปลเสียงสัตว์ร้องนั้นต้องคำนึงด้วยว่าเป็นเสียงที่คนไทยคุ้นเคย เช่น

เสียงไก่ขัน cock-a-doodle-doo ควรแปลว่า เอ๊ก อี้ เอ๊ก เอ๊ก

เสียงตุ๊กแกร้อง gecko-gecko ควรแปลว่า ตุ๊กแก ตุ๊กแก

เสียงเป็ดร้อง quack quack! ควรแปลว่า ก้าบ ก้าบ

เสียงสุนัขเห่า Bow wow! ควรแปลว่า ฮั่ง ฮั่ง

เสียงหมูร้อง oink oink! ควรแปลว่า อู๊ด อู๊ด

2. เสียงอื่น ๆ เช่น

เสียงปืน bang bang ควรแปลว่า บัง บัง

เสียงฟ้าร้อง boom boom! ควรแปลว่า ครึน ครึน

เสียงระฆัง ding-dong ควรแปลว่า เหง่ง หง่าง หรือ เก็ง เก็ง

เสียงปืน Bang-bang ควรแปลว่า บัง บัง

การแปลคำทักทายและคำอำลา

ในวัฒนธรรมของชนชาติที่ใช้ภาษาอังกฤษ การทักทายมีแบบเฉพาะ ซึ่งเป็นการทักทายตามเวลา หรือการทักทายที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ย่อมใช้คำต่างกัน เช่น

Good morning	ใช้เมื่อพบกันในเวลาเช้า
Good afternoon	ใช้เมื่อพบกันในเวลากลางวัน หรือบ่าย
Good evening	ใช้เมื่อพบกันในเวลาเย็น หรือค่ำ
How do you do?	ใช้เมื่อได้รับการแนะนำให้รู้จักกัน หรือเป็นการทักทายที่เป็นทางการ
How are you?	เป็นการทักทายที่ไม่เป็นทางการ
Hello หรือ Hi	เป็นการทักทายที่แสดงความสนิทสนมเป็นกันเอง

เมื่อแปลคำทักทายเหล่านี้ ก็ควรแปลเพียงแค่ใช้คำว่า สวัสดี เท่านั้น เพื่อให้ตรงตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย ซึ่งมักไม่มีการระบุเวลา

ส่วนคำอำลา ก็เช่นเดียวกัน ในวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาอังกฤษ ก็มีแบบเฉพาะตามเวลา และตามความสัมพันธ์ เช่น

Good night	ใช้อำลาในตอนบ่าย
Good bye	ใช้อำลาทั่วไป
So long	ใช้อำลาทั่วไป
Bye-bye	ใช้อำลาที่ไม่เป็นทางการ และแสดงความเป็นกันเอง
See you	ใช้อำลาที่ไม่เป็นทางการ และแสดงความเป็นกันเอง

การใช้คำสรรพนาม

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ว่า คำสรรพนามที่ใช้ในวัฒนธรรมไทยนั้นมีมากมายตามระดับทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำราชาศัพท์ ในการแปลนิทานหรือเทพนิยายที่มีตัวละครเป็นเจ้าหญิง เจ้าชาย นางฟ้า หรือสัตว์ต่างๆ ที่พูดได้เหมือนคน ผู้แปลก็ต้องฟังระมัดระวัง และเลือกใช้คำให้ถูกต้องและเหมาะสม

นอกจากนี้ การเรียกชื่อในภาษาอังกฤษ ยังแสดงถึง ความสนิทสนม หรือการให้เกียรติกัน เช่น ใช้ Mr. หรือ Mrs. หรือ Miss ตามด้วยชื่อสกุล แสดงให้เห็นว่า เป็นการเรียกอย่างเป็นทางการ และไม่สนิทสนม และยังเป็นการใช้เกียรติกันอีกด้วย แต่ถ้าเป็นการเรียกที่ไม่เป็นทางการก็มักเรียกชื่อต้น เช่น John , Jim

ในการเรียงลำดับเครือญาติ ภาษาอังกฤษมักไม่ระบุชัดเจนว่าแก่กว่าหรืออ่อนกว่า เช่น brother , sister , aunt , uncle อีกทั้งยังไม่ระบุเพศ และระบุว่าเป็นญาติฝ่ายไหน เช่น grandmother , grandfather , aunt , uncle ส่วนในภาษาไทยคำเหล่านี้มีการระบุไว้ชัดเจน เช่น

grandmother ใช้ ย่า (ฝ่ายพ่อ) , ยาย (ฝ่ายแม่)

grandfather ใช้ ปู่ (ฝ่ายพ่อ) , ตา (ฝ่ายแม่)

aunt ใช้ อา , ป้า (เพศหญิง ฝ่ายพ่อ) , น้า , ป้า (เพศหญิง ฝ่ายแม่)

uncle ใช้ อา , ลุง (เพศชาย ฝ่ายพ่อ) , น้า , ลุง (เพศชาย ฝ่ายแม่)

อีกประการหนึ่ง ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยมักมีการใช้คำสรรพนามเรียกบุคคลอื่นๆ เพื่อแสดงความสนิทสนม คู่กันเคย หรือให้เกียรติกัน โดยใช้คำสรรพนามที่ลำดับเครือญาติ เช่น พี่ , น้อง , ลุง , ป้า , ตา , ยาย ซึ่งในภาษาอังกฤษจะไม่มีการใช้คำเหล่านี้ ดังนั้นในการแปลจึงต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ

การใช้คำคล้องจองหรือสร้อยคำ

คนไทยได้ชื่อว่าเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน เมื่อพูดอะไรก็มักพูดเป็นคำที่คล้องจองกัน หรือมีสร้อยคำตามเสมอ เช่น กินข้าวกินปลา มีลูกมีเมีย มีเหย้ามีเรือน ตกปากรับคำ สมายอกสมายใจ ดกนรกหมกไหม้ ร้อนนกร้อนใจ วัฒนาอาราม ฯลฯ ลักษณะเช่นนี้ เรามักไม่พบในภาษาอังกฤษ แต่เมื่อเวลาแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย เราอาจต้องใช้คำในลักษณะนี้บ้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแปลบทสนทนา เพื่อให้เข้ากับบริบทของภาษาไทย และตรงตามบรรยากาศของเรื่อง

แบบฝึกหัด ให้นักศึกษาฝึกแปลเรื่องเกี่ยวกับดัมโบ้ซึ่งเป็นลูกช้างอยู่ในคณะละครสัตว์ ดัมโบ้มีหูใหญ่กว่าปกติจึงเป็นที่ขบขันของช้างตัวอื่นๆ ดัมโบ้จึงมักไม่ประสบความสำเร็จในการแสดง แต่เมื่อน้อยทีโมทีคอยให้กำลังใจดัมโบ้ และสอนให้ดัมโบ้กระพือหูทั้งสองและบิน หลังจากนั้นดัมโบ้ก็กลายเป็นดาราของคณะละครสัตว์ที่ดึงดูดผู้คนให้มาชมการแสดง บินรอบ ๆ เต้นท์ละครสัตว์ของเขา

Hide-and-Seek

Dumbo and Timothy Mouse were playing hide-and-seek. Dumbo shut his eyes and started to count, and Timothy scampered off.

Dumbo took three minutes counting to fifty because it was hard to do, and he never peeked once.

Finally he started searching for the mouse. He looked under the lion's cage and in the strong man's tent.

Dumbo thought, "Maybe I should have peeked a little—just enough to see what direction he took." He looked behind the popcorn machine and in the main tent.

He spotted Mr. Ringmaster, who was about to fire a cannon.

"Hello, Dumbo," shouted Mr. Ringmaster. Have you come to see if my cannon works?"

"No, sir. I'm looking for Timothy Mouse, and I think he's in here somewhere."

"I hope he's not hiding in my cannon," laughed Mr. Ringmaster.

The fuse spluttered and got shorter and shorter.

BOOM!

Smoke erupted from the mouth of the cannon. Alas, so did Timothy Mouse! He had been hiding in there, and now he was sailing toward the far end of the tent.

Mr. Ringmaster shouted, "What are we going to do? There's no safety net. He's going to land in the wooden seats!"

Dumbo started flapping his ears and took off after his friend. "I'm coming, Timothy. Don't be afraid."

The elephant zoomed toward the mouse, who was beginning to fall toward the ground. Timothy was shouting, "Save me! Save me!"

Dumbo answered, "I'm trying!"

Poor Timothy was so frightened! Would Dumbo be able to save him?

Timothy opened his eyes and saw the seats rushing toward him. That frightened him so much that he shut them again. Tightly. He shouted one last "Help!"

Inches before Timothy was to land, Dumbo reached out with his trunk and caught him. "Boy, that was close," squeaked the mouse.

Mr. Ringmaster applauded Dumbo's performance. "We should put that in your act," he said.

"No way," answered Timothy. "And I'm never, never going to hide in a cannon again. In fact, I may never play hide-and-seek again."

"It was a good place to hide," Dumbo admitted.

Mr. Ringmaster brought them something to eat, and Dumbo laughed, "Our game almost ended with a bang! Instead, it ended with a banana!"

(from **Dumbo Favorites** by Walt Disney)

